

MAGYARSÁGTUDOMÁNYI FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

LYMBUS 2016

Tartalom

- 7 FARKAS FLÓRA
Leonhard Huntpichler: *Epistola ad Dionysium cardinalem ac archiepiscopum Strigoniensem*
- 29 SZILÁGYI EMŐKE RITA
Oláh Miklós levele Lady Lisle-hez, Boleyn Anna udvarhölgyéhez
- 37 DOMOKOS GYÖRGY–MÁTYUS NORBERT
Antonio Mazza és Buda ostromáról írott jelentése
- 77 PALOTÁS GYÖRGY
Moderni temporis oratio ad Deum.
Verancsics Mihály 1566-os (?) törökellenes imádsága
- 83 HÁMORI NAGY ZSUZSANNA
Források Bethlen Gábor két francia diplomatájáról és uralkodása utolsó éveiről (1626–1633)
- 113 JENEY-TÓTH ANNAMÁRIA
Kolozsvár adózása az 1630-as években
- 163 BUBRYÁK ORSOLYA
Nyáry Krisztina hozománya. Források az Esterházy-kincstár kialakulásához
- 191 BUJTÁS LÁSZLÓ ZSIGMOND
Gyulai Ferenc és Donáth János bécsi követjárása – Újabb adalékok Apafi Mihály holland kapcsolataihoz (1687)
- 239 JANKOVICS JÓZSEF
Bethlen Miklós levelei Ferdinand Bonaventura Harrachnak, I. Lipótnak és ismeretlennek (1699–1703)
- 259 NAGY ANDOR
Thököly Imre epitáfiumai Joseph Trausch kéziratgyűjteményében

- 265 ZVARA EDINA
Trenk Frigyes magyar nyelvű kiadatlan politikai röpirata
- 283 VADERNA GÁBOR
Gróf Dessewffy József a sajtószabadságról és a cenzúráról
- 319 LIPTHAY ENDRE
Gróf Mikó Imre és felesége, Rhédey Mária grófnő levelezése
1848-ból
- 343 RÓZSAFALVI ZSUZSANNA
Schöpflin Aladár levelei Dutka Ákosnak
- 351 HAMERLI PETRA
Adalékok Rothermere revíziós kampányának fogadtatásához:
a sajtómágnás és Eduard Beneš levélváltása olasz szemmel
- 367 BUZA JÁNOS
Berlász Jenő gyászbeszéde dr. Kováts Ferenc egyetemi tanár
ravatalánál (Elhangzott 1956. november 13-án a Farkasréti
temetőben)
- 371 GILÁNYI MAGDOLNA
„Álmomban Mindszenty bíboros ténykedett...
én is ott voltam.” Bőle Kornél O. P. 1956-os naplója
- 387 SIMON ZSUZSANNA
Vita Az ember tragédiája falanszter-jelenetéről
az MTA Irodalomtörténeti Intézetében
- 429 K. LENGYEL ZSOLT
Műhelynapló egy bajorországi magyar hagyatékárban

Nyáry Krisztina hozománya

Források az Esterházy-kincstár kialakulásához*

1618. november 11-én Királyhelmece kastélyában fényes ünnepek közt ülték meg Thurzó Imre és Nyáry Krisztina menyegzőjét.¹ Az ifjú pár és a násznép innen előbb pár napra Tokajba, majd díszes menettel a Thurzó-birtokra, Biccseré vonult, ahol még közel egy hónapon át tartottak a lakodalmi vigasságok. Az ifjú feleség anyja, Várday Kata még Királyhelmeceen, két nappal az esküvő után foglalta jegyzékbe a lányával adott hozomány értékes ékszereit, asztali ezüstjeit és előkelő ruhaneműit. (1. számú forrás)² Bár dátum nélkül maradt fenn, de nagyjából ugyanekkor keletkezhetett a feljegyzés azokról a klenódiумokról is, amelyeket Thurzó Imre adott nászajándékba arájának. (2. számú forrás)³ Mindkét jegyzékről maradt fenn másolat az Esterházy-levéltárban, sőt, a hozományjegyzékről készült kópia tulajdonképpen még ki is egészíti a Várday Kata-féle inventáriumot, ugyanis feltünteti a tőle kapott abroszokat, ágyneműket és más „fehér ruhákat” is, amelyeket Várday Kata eredeti hozományjegyzéke nem tartalmazott.

Az iratmásolatokat minden bizonnyal Nyáry Krisztina vitte magával új otthonába, miután – tragikusan rövid ideig tartó első házasságát követően – 1624-ben feleségül ment Esterházy Miklóshoz.⁴ Az iratok gondos megőrzésének szomorú oka volt. Első férjének halála (1621. október 19.) után anyósa, Czobor Erzsébet saját felügyelete alá vonta Nyáry Krisztina Thurzó Imrétől született két kisleányát, és az árvai kincstárban „zárolta” menyé ingó vagyonát, beleértve nemcsak a férjétől kapott arany- és ezüstműveket, hanem a hozomány érték tárgyait is. Kettejük konfliktusát, illetve Czobor Erzsébet vonakodását, hogy akár Nyáry Krisztina gyermekeit, akár az ingóságokat visszaadja, az utókor igen eltérő módon interpretálta. Thurzó Imre monográfusa szerint Czobor Erzsébet törvényesen, férje és fia végrendeletének értelmében járt el, más értelmezés szerint viszont igaztalanul és minden jogalap nélkül tartotta távol unokáitól saját édesanyjukat, nem is beszélve a mindenképpen Nyáry Krisztinát illető vagyontárgyakról.⁵

* A forráskutatás az NKFIH K 105005 „Adattár a magyarországi tárgykultúra történetéhez (16–19. század)” programja keretében valósult meg, a tanulmány írását a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatta.

¹ Az eseményről korabeli források alapján közölt részletes beszámolót lásd: IPOLYI, 1887, 15–20., és KUBINYI, 1888, 55–61. Az esküvő dátuma Szent Márton napjára, november 11-re volt kitűzve, Kubinyi szerint azonban ténylegesen csak november 15-én ment végbe. KUBINYI, 1888, 58. (Várday Kata alább közölt hozományjegyzéke november 13-án viszont már múlt időben említi, hogy leányát „haza adta”, így nem zárható ki, hogy az esketésre mégis az előre kitűzött napon került sor.)

² Nyáry Krisztina hozományjegyzékét a továbbiakban lásd Nyáry 1618.

³ Thurzó Imre nászajándékjegyzékét a továbbiakban lásd Thurzó 1618.

⁴ Nyáry Krisztina második házasságkötésének háttéréről, ezt követő felekezetváltásáról lásd PÉNZES, 2015.

⁵ KUBINYI, 1888, 144–152; IPOLYI, 1887, 52–53, 73–81. Vö. még KOVÁCS, 1898.

Az igazság valahol félúton lehet a két álláspont közt. Az Esterházy-levéltárban fennmaradt dokumentumok mindenesetre azt rögzítették, hogy 1623 januárjában Czobor Erzsébet Trencsén várában, Thurzó Szaniszló nádor előtt írásos szerződés formájában biztosította szeretetéről és gondoskodásáról az ekkor még jogilag kiskorú özvegyet és két apró gyermekét, vállalva többek közt, hogy tartásukra megfelelő összeget különít el a Thurzó-birtokok jövedelméből. Nyáry Krisztina ugyanezen megállapodás értelmében elfogadta, hogy gyermekei gyámsága Czobor Erzsébetet illeti.⁶ Ezt követően azonban a fiatal özvegy – pontosan nem tudni, milyen körülmények hatására – gyermekeit hátrahagyva hazaköltözött Királyhelmece, szülei házába, és onnan levelezett leányai felügyeleti jogáért és ingóságaiért. A feszült helyzetet tovább élezte, hogy 1624. április 24-én – a szokásoktól eltérően nem kérve és nem várva anyósa hozzájárulását – Nyáry Krisztina arról értesítette Czobor Erzsébetet, hogy új házasságot fog kötni, és már el is jegyezte őt az ország egyik leghatalmasabb főura, az ekkor még országbíró, de hamarosan nádorrá választott Esterházy Miklós. (Nem melleleg a katolikus tábor egyik vezére, első férje politikai ellenfele.) Az esküvőre Szucsányban került sor 1624. július 21-én, majd Nyáry Krisztina arra kérte anyósát, hogy gyermekeit, de legalább az idősebb leányt, Erzsébetet engedje hozzá, valamint adja át az őt jogosan megillető ingóságokat. Ez utóbbiba Czobor Erzsébet legfőbb tanácsadója, Thurzó Szaniszló nádor tanácsára beleegyezett, és egy jegyzék kíséretében, hivatalos bizottság előtt átadta Nyáry Krisztina hozományát.⁷ Nem sokkal ezután két összeírás is készült Nyáry Krisztina értéktárgyairól, és ezekben már hozománya és nászajándéka darabjai is egyértelműen felismerhetők.⁸ (3., 4. számú forrás)⁹ A gyermekek gyámságáról viszont Czobor Erzsébet nem volt hajlandó lemondani, bár úgy tűnik, az idősebb leány elengedésébe a tárgyalások vége felé már belement.¹⁰ Végül azonban Esterházy Miklós erőteljes fellépése és az általa kiharcolt királyi parancs, majd országgyűlési határozat, és persze nem utolsósorban a keményen ellenálló Czobor Erzsébet megbetegedése és halála révén elérte, hogy Thurzó Imre mindkét leánya kikerüljön a Thurzó-rokonság felügyelete alól, és Nyáry Krisztina magához vehette őket 1626-ban, illetve 1627-ben.¹¹

⁶ MNL OL, P 108, Esterházy-levéltár, Rep. 29. Fasc. C. Nr. 32.

⁷ Az árvai vár levéltárából hivatkozva Ipolyi Arnold és Kubinyi Miklós „Az mit Nyáry Krisztina asszony Lethaváról elvitetett, arról való inventariumnak parijája” címmel. IPOLYI, 1887, 80; KUBINYI, 1888, 148. Ipolyi Czobor Imre véleményét idézi, Kubinyi Thurzó Szaniszlóét – az ingók visszatartását mindketten jogtalannak tartották.

⁸ Az elmondottak kizárólag a Nyáry Krisztinát illető vagyontárgyakra vonatkoznak, gyermekei örökségének átadására csak később került sor.

⁹ Az 1626-os jegyzékeket a továbbiakban lásd Nyáry 1626a és Nyáry 1626b.

¹⁰ Erre biztatták saját lányai is, elkerülendő az Esterházyval való konfliktust. KUBINYI, 1888, 152. Vö. még MNL OL, P 108, Esterházy-levéltár, Rep. 29. Fasc. B. Nr. 27. „Az Arwák dolghában walo Euocatiorul Beniczky Imre Discursusa”.

¹¹ Thurzó Krisztinát 1627. április 10-én adták „oda”. Ezt több helyen is említik, például MNL OL, P 108, Esterházy-levéltár, Rep. 29. fasc. C. Nr. 45. fol. 118. Thurzó Erzsébetet feltehetően már 1626 folyamán visszakapta anyja, de – úgy tűnik – erre is csak Czobor Erzsébet halála (1626. március 30.) után került sor. KUBINYI, 1888, 152.

Az ékszerekről és ezüstökről alkotott ismereteinket – az itt közölt dokumentumokon túl – további leírásokkal is kiegészíthetjük, hiszen a klenódiumokat – ameddig azok a Thurzó-kincstárban voltak –, ott is inventálták, és jó néhány felbukkant közülük később Nyáry Krisztina 1641-ben felvett hagyatéki összeírásában, majd utóbb az Esterházy-kincstár különböző összeírásaiban is.¹² A Thurzó-kincstár inventáriumát Radvánszky Béla adta ki 1879-ben,¹³ egy olyan kézirat szövege alapján, amelyben az eredeti, 1612-ben felvett jegyzék adatain túl az utólagos változásokat, így a kincstárba bekerülő, vagy onnan kikerülő tárgyak mozgását is rögzítették, kb. 1622-ig. Sajnos Radvánszky a kézirat közlése során nem jelezte az egyes bejegyzések utólagos mivoltát, pedig sokszor csupán az árulkodhatna arról, hogy a jegyzékben foglalt ékszer vagy asztali ezüst tulajdonképpen *nem* a Thurzó-kincstár darabja, hanem Várday Kata lányának hozománya volt.

A Thurzó-kincstárban tárgycsoportonként inventálták a drágaságokat, tehát külön kezelték az aranyláncok, násfák, fülbevalók, poharak, kannák stb. együtteseit. Ezekbe a kategóriákba osztották be Nyáry Krisztina hozományának darabjait is, az újonnan bevételezett tárgyakat mindig hozzátoldva a már meglévő listához. Ha egy csoportba több új tárgyat is besoroltak, jellemzően csak az elsőnél említették, hogy az Nyáry Krisztinát illeti, de az információ valójában az utána következő, azonos csoportba tartozó összes többi tárgyra is vonatkozott. A hozományjegyzékben található „kis pézsmatartó” kivételével, amelyet nyilván nem a kincstár darabjai közé soroltak, a tárgyak mindegyike azonosítható a Thurzó-kincstár jegyzékében, csak – mint említettem – a származást nem minden esetben tüntették fel.

A Nyáry Krisztinának adott ajándékokat egyébként – amennyiben szövegesen is megjelentek az inventáriumban –, jellemzően az alábbi nyelvi fordulatokkal írták le: „Az ifjú asszonynak vitte fiam”; „az úr adta az mátkájának”; „az ifju asszonynak adták”. A fenti bejegyzések alapján az ily módon jelzett tárgyak együttesen a Thurzó-kincstárból Nyáry Krisztinának juttatott ajándékoknak tűnhetnek, holott valójában csak az első két kifejezés vonatkozott azokra a darabokra, amelyeket Thurzó Imre adott nászajándékba menyasszonyának – majd vitt vissza feleségével együtt Árva várába. Mindazt azonban, amit a jegyzék szerint az „ifjú asszonynak adtak” – ezt Várday Kata jegyzéke egyértelműen bizonyítja – Nyáry Krisztina a szülői házból vitte magával.

A Thurzó-kincstár inventáriuma az ékszerek leírásakor általában átvette az eredeti összeírás szófordulatait, az ékkövek számát is mindig azonos módon adja meg. Ennek is köszönhető, hogy a Radvánszky által közzétett jegyzékben meglehetősen biztonságosan ismerhetők fel a hozomány darabjai. Ugyanakkor, ha szükségét érezték, pontosították a tárgyleírásokat, így például innen megtudhatjuk, hogy a hozományjegyzék szófukar „egy másik gyűrűben három kő” leírása valójában egy három zafírral ékesített gyűrűt

¹² Az Esterházy-kincstárról, lásd további irodalommal: Esterházy-kincsek, 2006; Esterházy-kincstár, 2014; Kiss, 2015.

¹³ RADVÁNSZKY, 1879, II, 155–196.

takart.¹⁴ Az asztali ezüstökről a Thurzó-kincstár lajstroma minden esetben fontos, új információkat szolgáltat, mert a darabok felvételekor ott le is mérték a súlyukat, amit Királyhelmeceen, az átadáskor nem tettek meg. Kiderül például, hogy a Várday Kata által ajándékozott ezüsttálak, „virágos” kupák vagy akár a szép strucctojás-pohár¹⁵ hány márka vagy lat súlyúak voltak, amiből hozzávetőlegesen a tárgyak méretére is következtethetünk.

A Thurzó Imre által nászajándékba adott tárgyak későbbi azonosításához is komoly segítséget nyújt, ha visszakkeressük a darabokat az eredeti Thurzó-inventáriumban. Itt szinte minden esetben pontosíthatóvá válik a nászajándékjegyzék információja: megtudhatjuk például, hogy a lista elején feltűnő, egyszerűen csak gyémántos-rubinos korszós láncnak mondott ékszer „spanyol módra” készült, 20 „korszót”, 20 gyémántot, 60 rubint és 40 gyöngyszemet tartalmazott, és hogy a hozzá tartozó függőn, egy kis gyémántos galamb-násfán pontosan tíz gyémánt és 8 gyöngyszem volt.¹⁶ Vagy hogy a jegyzékben leírt pogány pénzes lánc tulajdonképpen nem is a vőlegény, hanem nagyanyja, Prényi (Perényi) Borbála ajándéka volt.¹⁷ A Thurzó-inventárium a Nyáry Krisztinának jegygyűrűként adott gyémántos gyűrűről is pontosabb információkkal szolgál,¹⁸ míg ez a darab a vőlegény nászajándéklistájában nem szerepel, vagy legalábbis megnyugtató bizonyossággal nem azonosítható.¹⁹ Azt is megtudjuk belőle, milyen jegygyűrűt adott vőlegényének Nyáry Krisztina: „Egy táblás, metszett gyémánt gyűrű, régi formán csinált, jegy gyűrűül adta az ifju asszony az urnak ő n[agysá]gának.”²⁰

A tárgyak többségénél az inventárium feltünteti, hogy „az menyegzőkor az úr ő nagysága vitte az ifjú asszonynak”, esetleg, ha Czobor Erzsébet volt a bejegyzés szerzője, akkor így: „az kézfogáskor adta fiam az mátkájának”. De arra is találhatunk példát, hogy az utólagos bejegyzés elmaradt, ekkor csak Thurzó Imre nászajándékjegyzéke tanúsítja, hogy a szóban forgó tárgy tulajdonost váltott. Ilyen például a 20. tételben meglehetősen röviden, „arany köves nyakbavető nászfájával egyetemben” szavakkal leírt ékszer, amely a Thurzó-kincstár sokkal részletesebb leírásában így szerepelt: „Első nyakbavető függöstől, melyben vagyon Rózsa 18, Rubint az rózsákban 76, gyémánt 41, gyöngy

¹⁴ Nyáry 1618/21.

¹⁵ Nyáry 1618/32, 35, 47.

¹⁶ Thurzó 1618/1–2.; RADVÁNSZKY, 1879, II, 159. („Első arany láncz spanyol módra függöstül, melyben vagyon: korszó 20, Gyémánt 20, Rubint 60, Gyöngyszem 40. Az függőlyén egy kis galamb, melyben vagyon: Gyémánt 10, Öreg gyöngyszem 6, Kicsiny 2.”) Mindkét Thurzó-jegyzék egyértelműen a galambos násfát mondja tehát a hozzátartozó függőnek, így az a feltételezés, hogy a „spanyol módra” kifejezés egy hozzátartozó, divatos, Cupidós násfára vonatkozna, nem tartható fenn. Lásd SZILÁGYI, 1993, 150.

¹⁷ Thurzó 1618/6. A Thurzó-kincstárban: „Huszonnegyedik aranyláncz, pogány pénzből csinált, melyet ő n[agysá]ga Prinÿ Borbala asszonyom adott az ifju asszonynak” RADVÁNSZKY, 1879, II, 160. Perényi Borbála első férje Czobor Imre, második férje Dersffy Miklós volt.

¹⁸ RADVÁNSZKY, 1879, II, 161. Egy hegyes és tíz táblagyémánt volt benne, a tárgy leírását lásd később.

¹⁹ Bár két hegyes gyémántos gyűrű is szerepel a jegyzékben (vö. Thurzó 1618/4 és 8.), a jegygyűrűének egyik leírás sem feleltethető meg. Az elsőben a hegyes gyémánton kívül csupán öt gyémánt volt, a másodikban valószínűleg egyáltalán nem volt több drágakő. Thurzó Imre nyilván nem a nászajándékokkal együtt adta át menyasszonyának, hanem már az eljegyzésükkor, és emiatt nem szerepelt ebben a listában.

²⁰ RADVÁNSZKY, 1879, II, 163.

szem 45. Az függőben vagon Rubint öreg és apró 15, Gyémánt öreg és apró 21, gyöngyszem 3.”²¹ (Összesen tehát 91 különböző méretű rubin, 62 gyémánt és 48 gyöngy volt benne.) Azt, hogy a Thurzó Imre nászajándékai közt említett ékszer valóban ezzel a tárgykezzel azonos, és hogy az ajándékozás révén annak tulajdonosává Nyáry Krisztina vált, igazolja, hogy nyolc évvel később már az ő vagyontárgyainak leírásában szerepelt a nyakbavető és násfája, amelyekben akkor 87 rubinkövet, 62 gyémántot és 47 gyöngyszemet számoltak össze.²²

A Nyáry Krisztina értéktárgyait inventáló, jobb híján mindkét esetben 1626-os évszámmal jelzett jegyzékek tartalmukat tekintve csak részben fedik egymást, mindkettőben előfordulnak – nem is kis számban – olyan ékszerek, amelyek a másikban nem szerepelnek. Az iratok pontos datálása egyelőre nem lehetséges, a fenti évszám mindkét esetben csak a külzeten szerepel. Nyáry Krisztina valóban ekkoriban kapta vissza az őt illető értéktárgyakat a Thurzó családtól, az inventáriumok tehát sokkal korábban biztosan nem keletkezhetek, de a jegyzékek összességében sok új tárgyat is felsorolnak, így nem zárnam ki annak lehetőségét, hogy egyikük vagy másikuk esetleg 1626 után készült. Annál is inkább, mivel a második inventárium többször is említi Nyáry Krisztinának a „két kisasszonynál” lévő ékszereit, így feltételezhető, hogy ezt a jegyzéket már akkor vették fel, amikor mindkét leánya vele volt. (Az első inventárium egyszer sem említi a leányokat, és nem szerepelnek benne azok az ékszerek sem, amelyeket a második inventárium az ő használatukban említ.) A kisebbik leányt, Thurzó Krisztinát 1627. április 10-én adták át anyjának, ez tehát a második inventárium datálásának *terminus post quem*je, ugyanakkor nem készülhetett 1632 márciusa után sem, mert akkor Thurzó Krisztina már nem volt életben.

A jegyzékek egymáshoz való viszonya egyelőre tisztázatlan. Mindkettőben találni olyan „régit”, akár Várday Katától, akár Thurzó Imrétől származó darabokat, amelyek a másikban nem fordulnak elő. Így például csak a második jegyzékben látjuk viszont a hozományból származó madaras és emberalakos násfákat,²³ ellenben csak az első jegyzékben találjuk meg a Perényi Borbálától kapott pogány pénzes aranyláncot²⁴ és a Várday Katától kapott gyémántos, kéz alakú gyűrűt.²⁵ Az első lista egyik tételénél szerepel egy utólagos bejegyzés a tárgy későbbi sorsára (elbontására) vonatkozóan, amelyet a második jegyzék nem tartalmaz.²⁶ Ennek alapján gondolhatnánk, hogy az utóbbi valamivel korábban készülhetett, csakhogy az első listában ugyanott egy utólag beszúrt tétellel is találkozunk, amely a másodikban szintén szerepel.²⁷ Nem segít az sem, ha azt figyeljük, hogy a „közös”, tehát a mindkét listában előforduló ékszerekben hogyan vál-

²¹ RADVÁNSZKY, 1879, II, 155.

²² Nyáry 1626a/1, Nyáry 1626b/1.

²³ Itt Nyáry 1626b/40, 41, a hozományjegyzékben ugyanezeket lásd Nyáry 1618/12, 10.

²⁴ Nyáry 1626a/11, Thurzó Imre ajándékai közt lásd Thurzó 1618/6. A tárgyhoz vö. még: RADVÁNSZKY, 1879, II, 160.

²⁵ Nyáry 1626a/60. A hozományjegyzékben ugyanezt lásd Nyáry 1618/28.

²⁶ Nyáry 1626a/36 és Nyáry 1626b/64.

²⁷ Nyáry 1626a/36b és Nyáry 1626b/63.

tozik az ékkövek száma. A foglalatokból időről időre kieshetett egy-egy rubin, gyémánt vagy gyöngy, szinte alig található olyan ékszer, ahol az ékkövek és gyöngyök száma mindig teljesen azonos lenne. Ám tendencia ebben a kérdésben sem rajzolódik ki az egyik vagy a másik inventárium javára. Míg a köves láncok esetében egy-két rubinnal kevesebbet számoltak össze a második lista készítésekor,²⁸ a gyémántos násfák, köztük a császárnétól ajándékba kapott gyémántos függő esetében éppenséggel fordított a helyzet.²⁹

Két évvel később, 1628-ban egyébként szintén készült jegyzék Nyáry Krisztina ékszereiről, melyet ekkor saját kezűleg állított össze.³⁰ Mivel ez a lista sem teljes, és a benne szereplő tárgyak – egy türkizes gyűrű, egy kisebb értékű gyöngylánc és 2 kis aranyperec kivételével – mind szerepelnek a két 1626-os inventárium valamelyikében, ezért szövegét itt nem közlöm. Összefoglalóan elmondható, hogy tizenöt olyan ékszer van benne, amelynek a leírása nem található meg mindkét korábbi inventáriumban, csak az egyikben, és a Nyáry Krisztina által számolt drágakövek mennyisége – ahol a két 1626-os jegyzék adataiban eltérés mutatkozik – többségében a 'Nyáry 1626a' jelzésű inventáriuméval egyezik. Ugyanakkor elvétve ez a jegyzék is közöl olyan információkat, amelyre egyik korábbi összeírásból sem derül fény, például, hogy a császárnétól kapott gyémántos násfához melyik gyémántos-gyöngyös lánc tartozott, vagy az egyik násfát Nyáry Krisztina „Csehország” ajándékként tartotta számon.³¹ (Az eltéréseket az 1626-os jegyzékeknél jelzem, jegyzetben).

Az 1626-ban összeírt darabok származását vizsgálva az állapítható meg, hogy noha 1626-ban Nyáry Krisztina elméletileg minden vagyontárgyát visszakapta volt anyósától, illetve a „Thurzó-atyafiaktól”, a Várday-féle hozományjegyzék darabjai közül az 1626-os jegyzékben a tárgyaknak kevesebb mint fele ismerhető fel.³² A hiány egy része nyilván a leírások pontatlanságában vagy eltérő szempontrendszerében keresendő. Könnyen előfordulhat, hogy a keresett tárgy valójában még megvolt, csak leírása nem teszi lehetővé azonosítását. Várday Kata például az aranyláncokat jellemzően azzal az adattal írta le, hogy „hány arany van bennük”, azaz mennyi aranyat nyomnak. Az 1626-os jegyzékek súlyadatokat egyáltalán nem tüntetnek fel, csupán azt, hogy mennyi és milyen ékkövet, esetleg milyen más díszítést találni az ékszerekben, így a hozomány aranyláncai közül utóbb már egy sem ismerhető fel.³³ Nem zárható ki továbbá az a lehetőség sem, hogy Nyáry Krisztina esetleg nem minden esetben kapta vissza ténylegesen ugyanazokat a tárgyakat, hanem egyes – leginkább kisebb értékű – darabokat az annak megfelelő értékkel kompenzálták. A legnagyobb „lemorzsolódás” ugyanis épp a kisebb

²⁸ Nyáry 1626a/4, 5 és Nyáry 1626b/ 6, 5.

²⁹ Nyáry 1626a/20, 21 és Nyáry 1626b/28, 27.

³⁰ MNL OL, P 108, Esterházy-levéltár, Rep. 29. fasc. C. Nr. 50. fol. 60–167. (Nyáry Krisztina ékszereinek 1628-as összeírását a továbbiakban lásd Nyáry 1628.)

³¹ Nyáry 1628. fol. 166, 165.

³² Nem számolva sem az asztali ezüstöket, sem a ruhákat, mert azokat az 1626-os jegyzékek nem inventálják, így állományuk változásáról sem tájékozathatnak.

³³ Mennyiségileg egyébként megfeleltethetőek lennének egymásnak a tételek, csak a leírások nem teszik lehetővé azonosításukat.

értékű tárgyak, gyűrűk, kézrevalók, aranypercek stb. közt tapasztalható, míg a nagyobb értéket képviselő násfák, nyakbavetők, koronák szinte hiánytalanul megvannak.

Az ékkövek és gyöngyök számának adataiban gyakran még a biztosan azonos tárgyakat inventáló tételek közt is komoly különbségeket láthatunk, és az is előfordulhat, hogy a díszek valamelyik csoportját egyáltalán nem említik. Ha kisebb hiány mutatkozik, akkor számolni kell azzal, hogy esetleg néhány ékkő kiesett az ékszerből, de ha nagyon sok drágakővel díszítették, akkor az is előfordulhat, hogy az inventálók tévedtek az összeadáskor. Nyáry Krisztina egyik legértékesebb, anyjától kapott drágaköves nyakbavetőjében eredetileg 40 gyöngy és 87 gyémánt volt belefoglalva, 1626-ban – úgy tűnik – már csak 84 gyémánt volt meg belőle, és ugyanennyit számoltak össze benne 1628-ban is.³⁴ Mivel mindhárom utolsó említése ugyanazt az adatot mutatja, feltételezhető, hogy a hiányzó 3 gyémánt elveszett.

Sokkal kedvezőbb az arány a Thurzó Imrétől kapott nászajándékokat illetően, melyeknek 1626-ban még közel háromnegyede azonosítható Nyáry Krisztina tulajdonában.³⁵ A fent említett kisebb eltérésekkel, pontatlanságokkal természetesen itt is számolni kell: a Thurzó Imrétől kapott, Justitia alakjával díszített násfa például mindegyik vizsgált jegyzékben szerepel, de arról, hogy a gyémántokon és rubinokon kívül gyöngyök is lennének rajta, két inventárium egyáltalán nem tett említést.³⁶ Ebben az esetben azonban inkább a leírók pontatlanságáról, mint valós hiányról lehetett szó.

Máskor az ékkövek számának változása fontos különbséget takar. A szintén Thurzó Imrétől származó, fekete tokban őrzött, 30 gyémánttal, 60 rubinnal és 44 gyönggyel díszített láncot egy ízben csupán 20 gyémánttal, 59 rubinnal és a gyöngyök említése nélkül inventálták, majd két évvel később újra az eredeti darabszámmal látjuk viszont.³⁷ A Thurzó-kincstár leírásából tudjuk, hogy a láncon eredetileg 20 gyémánt, 60 rubin és 40 gyöngy volt, a többi gyémánt és gyöngy a hozzá tartozó, galamb alakú násfán volt.³⁸ Ott tehát, ahol csak 20 gyémánttal említik a láncot, a násfa nélkül számolták.³⁹ És valóban, ez az egyetlen inventárium, ahol a hozzátartozó galambos násfa külön tételként feltűnt.⁴⁰ A gyöngyök említésének hiánya és az elveszett kis rubin viszont vélhetően az inventálók pontatlanságának tudható be.

*

³⁴ Nyáry 1618/1; Nyáry 1626a/3; Nyáry 1626b/3; Nyáry 1628. fol. 167. Nr. 3.

³⁵ Csak az ékszereket számolva, mert a nászajándékjegyzékben található ruhaneműről az 1626-os inventáriumok nem szolgáltatnak adatokat.

³⁶ A gyöngyökre vonatkozó adat nem szerepel sem Thurzó Imre nászajándékjegyzékében, sem az 1626b összeírásban. Lásd Thurzó 1618/13 és Nyáry 1626b/36. Öt gyöngyöt említ rajta a Thurzó-kincstár inventáriuma (RADVÁNSZKY, 1879, II, 157); Nyáry 1626a/22. és Nyáry 1628. fol. 165. Nr. 3.

³⁷ Thurzó 1618/1–2.; Nyáry 1626a/4; Nyáry 1626b/6; Nyáry 1628. fol. 166. Nr. 1.

³⁸ RADVÁNSZKY, 1879, II, 159.

³⁹ Nyáry 1626b/6.

⁴⁰ Nyáry 1626b/32.

Mivel az itt közölt jegyzékekben néhány olyan tárgy leírása is megtalálható, amelyhez legalábbis nagyon hasonló maradt fenn az Esterházy-kincstárban, érdemes ezekre külön kitérni. A Várday-hozományjegyzék egyik legfeltűnőbb ékszere például egy 30 rubinnal és 14 gyémánttal díszített Cupidós násfa.⁴¹ A darab azonosítható a Thurzó-kincstárban is, azonos számú ékkövekkel.⁴² 1626-ra a Várday Katától kapott ékszer – úgy tűnik – visszakerült Nyáry Krisztinához: a Cupidós násfa mindkét 1626-tal jelzett jegyzékében felismerhető, igaz, mindkét alkalommal eltérő ékkő-számmal.⁴³ (Míg az egyik alkalommal nagyságrendileg azonos számú drágakövet, 16 gyémántot és 32 rubinkövet számoltak össze rajta, a másikban 15 gyémánt mellett mindössze 21 rubin meglétét rögzítették. Igaz, utóbbi alkalommal – talán a hiányzó rubinok helyén? – 18 gyöngyszemet is regisztráltak rajta.)⁴⁴

A két 1626-os inventáriumban azonban a Várday-ékszer mellett feltűnik egy másik, szintén Cupidóval díszített függő is.⁴⁵ Ezt jóval több drágakő, 16 gyémánt mellett 50 rubin, 21 gyöngy és 1 smaragd is ékesítette, és új szerzemény lehetett: jellegéből ítélve szintén esküvői ajándékként kaphatta Nyáry Krisztina – nyilván második férjével, Esterházy Miklóssal kötött házassága alkalmából. Ezt támasztja alá a második összeírás szöveges leírása is, mely a 8. tokban leírt tárgyat az „újabbik” Cupido-násfaként definiálta, amely mellett nyilván a Várday Kata-féle ékszer számított a „réginek”. A második inventárium a gyémántok mellett csak 46 rubint említ, a gyöngyöket és a smaragdot nem. 1628-ban 16 gyémántot, 50 rubint és 19 gyöngyöt számoltak össze rajta, a smaragdról ekkor sem tettek említést.⁴⁶ A Nyáry Krisztina hagyatékát inventáló jegyzékben (és a továbbiakban is) viszont már csak egy Cupido-násfát találunk, amelyet ekkor az ékkövek pontos számának említése nélkül egyszerűen „gyémántos, smaragdos, rubintos, gyöngyös” függőként írtak le.⁴⁷ Úgy vélem, ez Nyáry Krisztina „újabbik” násfája lehetett, és ezzel a tétellel azonosította Szilágyi András is az Esterházy-kincstár meglévő

⁴¹ Nyáry 1618/9.

⁴² RADVÁNSZKY, 1879, II, 158. „Tizenharmadik függő, Cupido függ rajta, az ifju asszonynak adták, melyben vagyon: rubint 30, gyémánt 14”.

⁴³ Nyáry 1626a/24 és Nyáry 1626b/35.

⁴⁴ Nyáry 1628. fol. 165. Nr. 5. ez esetben a második jegyzékkel mutat azonos számokat, szintén 15 gyémántot, 21 rubint és 18 gyöngyöt számolt meg rajta.

⁴⁵ Nyáry 1626a/23 és Nyáry 1626b/34.

⁴⁶ Nyáry 1628. fol. 165. Nr. 4.

⁴⁷ Nyáry Krisztina hagyatéka, 1641. február 4. MNL OL, P 108, Esterházy-levéltár, Rep. 26. Fasc. F. Nr. 287NB (A továbbiakban lásd Nyáry 1641) 421r. Nr. 53. Talán ugyanerre a Cupidós násfára vonatkozik Esterházy Miklós 1645-ben felvett hagyatékának leírása is, lásd THALY, 1883, 755. (3. tétel). Bár az itt leírt ékkövek száma (14 gyémánt, 26 rubin, 17 gyöngy, 1 smaragd) erősen emlékeztet a Várday-féle ékszer adataira, a smaragd említése miatt – amely viszont eddig kizárólag az „újabb” násfánál bukkant fel – mégis azt tartom valószínűbbnek, hogy a Nyáry Krisztina hagyatékában összeírt darab került tovább özvegyéhez. Ugyanakkor már Nyáry Krisztina halálának évében feltűnt egy további Cupidós-ékszer is, egész pontosan egy Cupido alakjával és meg nem nevezett számú apró rubinkövekkel díszített „hajnyomtató” vagy „hajtű”, amelyet előbb Esterházy István, majd egy évvel később elhunyt özvegye, Thurzó Erzsébet hagyatékában rögzítettek. Ami talán utalhat arra, hogy a Várday-féle násfa is a családban maradt, csak átalakították. Vö. MNL OL, P 108, Esterházy-levéltár, Rep. 12. fasc. Q. Nr. 633. fol. 5. és Uo. Nr. 635. fol. 7. Későbbi említéseit ennek a darabnak nem ismerem.

Cupidós függőjét.⁴⁸ A fentebb mondottak miatt ugyanakkor cáfolható az a feltételezés, miszerint ez a násfa eredetileg Thurzó Imre ajándéka lett volna.⁴⁹ Tőle – úgy tűnik – Cupidós ékszer nem került Nyáry Krisztinához.

Nyáry Krisztina nászajándékainak kiemelkedő fontosságú darabja volt Thurzó Imre jegygyűrűje, amelynek pontos leírását a Thurzó-kincstár inventáriumának köszönhetjük. „Első gyűrű, melyben vagyon gyémánt, hegyes, öreg, Táblás gyémánt 10. Fiam adta jegygyűrűben az mátkájának.”⁵⁰ Noha a jelenleg is az Esterházy-kincstárban őrzött hegyes gyémántos gyűrűre ez a leírás tulajdonképpen illene, a források elemzése ebben az esetben is eltérő útvonalat rajzol fel az ötvösmű számára.

Nyáry Krisztina különböző inventáriumai mindenhol első helyen, tehát a legdrágábbnak tartott gyűrűk közt említik a tizenegy gyémánttal díszített gyűrűt, de azt, hogy az ékszert egész pontosan egy nagy hegyes gyémánt és tíz kisebb gyémánt díszítette, legközelebb először a hagyatéki jegyzéke regisztrálta.⁵¹ Fontos adalékkal szolgál hozzá viszont az 1628-as inventárium, mely a tizenegy gyémánt említése mellett a gyűrűt egyúttal jegygyűrűnek is nevezte. E két említés összecsengése révén az itt leírt gyűrűt – úgy gondolom – valóban Thurzó Imre jegygyűrűjének tarthatjuk. Mindazonáltal ez utóbbi inventárium ugyanazon a helyen, közvetlenül ezt a gyűrűt követően egy másik, szintén jegygyűrűnek mondott ékszert is rögzített (itt nyilván Esterházy Miklós jegygyűrűjéről lehetett szó), amelyben ráadásul szintén 11 gyémánt volt, és ez a másik gyémántos gyűrű is megvolt még Nyáry Krisztina halálakor – igaz, erről ekkor nem mondták, hogy hegyes gyémánt lett volna a közepén.⁵²

A két gyűrű útja Nyáry Krisztina halálát követően szétvált egymástól, az egyiket (feltételesen ezt tartanám Thurzó Imre jegygyűrűjének) Nyáry Krisztina lánya, Esterházy Anna Julianna kapta hozományba 1644-ben,⁵³ a másikat (ez lehetett Esterházy jegygyűrűje) Nyáry Krisztina özvegyének, Esterházy Miklósnak a hagyatékában írták össze 1645-ben.⁵⁴ Ez utóbbi alkalommal viszonylag részletes leírás született róla: az inventá-

⁴⁸ A jelenlegi tárggyal és egyúttal az 1626-os inventáriumok „új” függőjével való azonosítást Esterházy Orsolya 1653-as láncséri inventáriumai teszi lehetővé, ahol 20 gyémántot, 51 rubint és 20 gyöngyöt számoltak össze rajta. (MNL OL, P 108, Esterházy-levéltár, Rep. 12. fasc. Q. Nr. 638. fol. 3.) Az ékszert a források bevonásával részletesen elemzi SZILÁGYI, 1993. Ő mutatta ki azt is, hogy a meglévő darabon összesen 20 gyémántnak, 46 rubinnak és 20 gyöngynek van helye. További szakirodalommal lásd még: HÉJJ DÉTÁRI, 1975, 482; *Esterházy-kincsek*, 2006, Kat. 94. (Pandur Ildikó); *Esterházy-kincstár*, 2014, Kat. IV.1. (Szilágyi András)

⁴⁹ Vö. még SZILÁGYI, 1993, 150–151. De a „spanyol módra” készült láncnak – mint erről korábban volt szó – nem Cupidós, hanem galambos függője volt, lásd Thurzó 1618/1–2. és RADVÁNSZKY, 1879, II, 159.

⁵⁰ RADVÁNSZKY, 1879, II, 161.

⁵¹ Nyáry 1626a/50; 1626b/69. Nyáry 1641. fol. 421v. „71. Eggi eöregh hegies giémántos, teöb 10 giémántal waló giureö”

⁵² Nyáry 1641. fol. 421v. „73. Harmadik 11 giémántból álló giureö”

⁵³ Esterházy Anna Julianna hozományában: „Egy gyűrű, egy hegyes gyémánt benne s tiz apró gyémánt körül.” KOMÁROMI, 1891, 685.

⁵⁴ „Ittem, harmadik fekete bársony-tokban vagyon foglalva huszonhárom aranygyűrű, az melyeknek egyike rózsasforma, kinek az középint, egy öreg, szegletes gyémánt, hegyes, és körülötte tiz apró táblás gyémántocsák.” THALY, 1883, 757.

rium a gyémántok elrendezését „rózsa-formának” mondja, azaz a tíz kis követ valószínűleg a középső nagy „szögletes, hegyes” gyémánt köré rendezték, ami kissé eltér attól, ahogy a meglévő gyűrűt – melyen a hegyes gyémánthoz a foglalatánál négy háromszögletűre csiszolt gyémánt illeszkedik, a gyűrűsínen pedig kétoldalt még további három–három táblacsiszolású gyémánt fut le – jellemezhetnék volna. Ami – véleményem szerint – kérdésessé teszi, hogy a meglévő tárgyat valóban Esterházy Miklós, illetve Nyáry Krisztina tulajdonából eredeztethetjük-e.⁵⁵

Ráadásul a forrásokban ezekkel egyidejűleg megjelenik egy harmadik hegyes gyémántos gyűrű is, méghozzá szintén Thurzó Imrétől, csak éppen nem Nyáry Krisztina nászajándéka révén. Czobor Erzsébet már az 1623-ban Trencsén várában, Nyáry Krisztinával történt megállapodásakor is Thurzó Erzsébetnek rendelte azt a gyűrűt, amelyet apja Csehországból hozott, és amelyet mindig is elsőszülött lányának szánt. „Eörsiknek azon feüleöth az minemeö giemanth giöröth hozott uolth Groff Thurzo Imre Cheh Orszaghubol, minthogÿ magais életiben annak számára igerkezeth megh tartani, neky adassék. Ha pedig az Vr Isten Eörsiketh ky uenné, az masiké ugyminth Kristinae legien az gieöreö.”⁵⁶ Ez a szófordulat aztán szó szerint ismétlődött a Thurzó lányok örökségét inventáló különböző jegyzékekben,⁵⁷ amelyek közül némelyik arról is említést tett, hogy a Prágából hozott gyűrűben is hegyes gyémánt volt: „Item az minemö hegyes Giemant Giöröt hozott volt Groff Thurzo Imre ura[m] Czeh Orszaghubol Azis ugÿan azon Ersik kis Aszo(nyna)k adatot.”⁵⁸

Úgy tűnik, Thurzó Erzsébet megőrizte apja gyűrűjét, hagyatékában legalábbis inventáltak egy drága, fekete tokban őrzött hegyes gyémántos gyűrűt 1642-ben: „Egy hegyes giemant gjürö, kiben vagion kilencz gyemant, tizedik heaval vagio(n), egy maganos tokba(n).”⁵⁹ Ékszereinek törvényes örököse a lánya, Esterházy Orsolya volt, akinek lánzséri inventáriumában 1653-ban regisztrálták ugyanezt a tárgyat, az előző jegyzékben említett, hiányzó gyémántot még ekkorra sem pótolták.⁶⁰ Véleményem szerint ez a gyűrű került be aztán a fraknói kincstárba, amikor Esterházy Pál és Orsolya házasságot kötöttek.⁶¹ Mindenesetre az első, minden kétséget kizáróan a jelenlegi gyűrűre vonatkozatható tárgyleírást 1685-ben, Esterházy Pál számára készítették: „Edgy iien szép

⁵⁵ A meglévő tárgyat az Esterházy Miklós hagyatékában felbukkanó „rózsa-forma” gyűrűvel azonosította Szilágyi András (vö. *Reneszánsz és manierizmus*, 1988. 39. Kat. 40.) és Pandur Ildikó (vö. *Esterházy-kincstár*, 2014. Kat. IV. 16.).

⁵⁶ MNL OL, P 108, Esterházy-levéltár, Rep. 29. Fasc. C. Nr. 32. fol. 8–9.

⁵⁷ Például a Radvánszky Béla által közölt inventáriumokban: „Item az minemü gyémánt gyűrüt hozott volt az gróf Thurzó Imre uram Csehországból, az is azon Örsikének adatott; ha pedig az Üristen ez világból kivenné Christináé legyen az gyűrű.” RADVÁNSZKY, 1879, II, Nr. 98. 238. (1622), valamint szó szerinti egyezéssel RADVÁNSZKY, 1879, II, Nr. 100. 241. (1623).

⁵⁸ MNL OL, P 108, Esterházy-levéltár, Rep. 29. Fasc. C. Nr. 53. fol. 198.

⁵⁹ MNL OL, P 108, Esterházy-levéltár, Rep. 12. fasc. Q. Nr. 635. fol. 3.

⁶⁰ „Item egy kis fekete aranyas tokocskaban egy Arany gjörü, kiben körül 9 apro, és az közepin egj hoszu hegiess gemant, a Tizedik kis gemant ki esset.” MNL OL, P 108, Esterházy-levéltár, Rep. 12. fasc. Q. Nr. 638. p. 3.

⁶¹ *Esterházy-kincsek*, 2006, Kat. 103. (Pandur Ildikó); *Esterházy-kincstár*, 2014, Kat. IV. 16. (Pandur Ildikó) a korábban Katona Imre révén már felvetett, V. (Pfalzi) Frigyes cseh királytól származó eredetet

Jégheg alakú hegyes gyemánt gyeüregű, az alján négy 3 szegletű gyemánt az gyeüregien pedig 6 negyszögletes gyemánt”.⁶²

Kevésbé jól dokumentált, viszont nagy valószínűséggel Nyáry Krisztina ékszerei közül eredeztethető az a reliefzománcos halálfejű díszített gyűrű, amellyel először 1641-es hagyatékában találkozhatunk.⁶³ A szív alakú gyűrűfej fedelét felpattintva két, *Krisztust a pokol tornácán és Ezékiel látomását* ábrázoló zománcos jelenet válik láthatóvá. Szilágyi András interpretációja szerint azonban ez a gyűrű nem a *Memento mori* gesztusaként, hanem a sárga tartó hitvesi hűség jelképeként értelmezendő, és mint ilyen, leginkább jegyajándék lehetett. Sajnos a gyűrű sem az 1626–1628-as, Nyáry Krisztina tárgyait inventáló jegyzékekben, sem Thurzó Imre vagy Várday Kata 1618-ban adott ajándékai közt nem ismerhető fel, így a tárgy nászajándék mivolta – legalábbis az itt közölt források révén – nem támasztható alá. Ám az ékszer, ahogy arra Szilágyi András felhívta a figyelmet, egy ízben egészen biztosan betöltötte ezt a funkciót. A halálfejű gyűrűcske ugyanis Nyáry Krisztina tulajdonából a leányához, Esterházy Anna Juliannához került, 1644-ben a tárgyat az ő hozományjegyzékének részeként írták le. „Tizenötödik [gyűrű], egy kis halálfejűcske rajta.”⁶⁴ S ha az Esterházy-kincstárban máig megőrződött gyűrű valóban ezzel a példánnyal azonos, akkor feltételeznünk kell, hogy Esterházy Pál valahogy visszaszerezte vagy visszavásárolta nővére halála után az elkobzott Nádasdy-kincstárból.⁶⁵

Jelen forrásközlés során nincs mód a jegyzékekben felbukkanó tárgyak követésére a későbbi, 17–18. századi Esterházy-inventáriumokban, azonban a fenti példák is jól mutatják, hogy egyes darabok igenis nyomon követhetők a jegyzékekben, kivételes esetekben akár évszázadokon át. Az egyedi formájú ékszerek, mint például egy *Justitia* alakjával díszített nádfa, egy szív alakú fülbevaló, vagy a különlegesen értékes, gyémántokkal, rubinokkal, gyöngyökkel díszített nyakékek még a rövidebb leírásokból is kitűnnek, és megfelelő forrásadatoltság esetén később akár azonosíthatóvá is válhatnak.

Összefoglalóan elmondható, hogy Nyáry Krisztina Várday Katától és Thurzó Imrétől kapott ékszereinek és ezüstjeinek kb. a fele az 1620-as évek második felétől már biztosan kimutatható a tulajdonában, ennél fogva valószínűsíthető, hogy ezek többsége – hosszabb vagy rövidebb időre – be is került az Esterházy-kincstár „véráramába”. A haláláig eltelt mintegy másfél évtizedben Nyáry Krisztina nyilván sok ékszert átalkított, esetleg elajándékozott, és a változó divatnak megfelelően biztosan sok újat is vett. De a halálakor felvett inventáriumában még mindig felismerhetők darabok a hozományából. Hagyatékának darabjai utóbb férjéhez, majd tőle közös gyermekeik-

megalapozatlan állításként elveti. Katona Imre – ha nem is hivatkozta –, a csehországi eredet említését ismerhette, ha máshonnan nem, akkor a Thurzó-leányok Radvánszky által közölt inventáriumából.

⁶² KATONA, 1989, 481.

⁶³ Nyáry 1641. fol. 422r. Nr. 117. 47. „[gyűrű] Halál feő raita.” A gyűrűt az inventáriumban azonosította, a forrást idézi, SZILÁGYI, 2008, 62–63; további irodalommal, s részben eltérő interpretációval lásd *Esterházy-kincsek*, 2006, Kat. 77. (Pandur Ildikó); *Esterházy-kincstár*, 2014, 223. Kat. IV. 18. (Szilágyi András).

⁶⁴ KOMÁROMI, 1891, 685. Idézi: *Esterházy-kincstár*, 2014, 224. Kat. IV. 18. (Szilágyi András)

⁶⁵ Erre más esetekben is volt példa, lásd SZILÁGYI, 1997; KISS, 2010; VISKOLCZ, 2010. A gyűrű visszaszerzésére azonban írásos adat eddig nem került elő.

hez kerültek. Ékszereiből házasították ki lányait, Esterházy Anna Juliannát és Esterházy Máriát, és nyilván annak idején kapott belőlük első házasságából született lánya, Thurzó Erzsébet is. Ez utóbbinak az örököse, Esterházy Orsolya révén azok a tárgyak még visszakerülhettek az Esterházy-kincstárba, mások a Nádasdy és a Homonnai családok tárházait gazdagították.

Források

1.

Nyáry Krisztina hozománya (Királyhelmec, 1618. november 13.)

MNL OL, P 707, Zichy-levéltár, fasc. 6. Nr. 2328. (orig.)

MNL OL, P 108, Esterházy-levéltár, Rep. 29. fasc. C. Nr. 49. fol.
152–154. (másolat)⁶⁶

En az Tekintetes es Na[gysá]gos Wárdai Kata Aszoni, az Nehaj Tekintetes es Na[gysá]gos Bedeghi Niari Pal Vramnak meghmaradot eözvegie mideön Istennek paranczolattia es az közönseges kereztien Aniazentegihaznak diczeretes zokassa es törvenie szerent, az en zerelmes leaniomat az Na[gysá]gos Nyári Christinat az en felöl megh nevezet Boldogh emlekezető Uramtul valo leaniomat az Tekintetes es Na[gysá]gos Groff Turzo Imreh Uramnak Házás Tarsul haza attam, menj arany, ezüst, geöngiös köves marhat, es ruhat vele attam, rend szerint ekkepen következnek, mint ide ala irva vadnak.⁶⁷

- [1] Attam egý niakban uetöt függöieuel eggiüt, melibe uagion giemant niolczvan het, Geöngiszem negiuen, Arani penigh No. 64.⁶⁸
- [2] Ismet egý zeges eöregh arani Lancz, melibe vagion Arani ket szaz Hetuen, No. 270⁶⁹
- [3] Ismet egý sima gienge lancz, meliben aranj vagion, No. 21
- [4] Ismet egý zeges panczel arani Lanczban vagion aranj Niolczuan kilencz, No 89
- [5] Ismet egý zomanchos eöregh arani lanczban vagion Aranj boglar, Eötuen kilencz, No. 59
- [6] Egý arani Eöwben uagion arani, No. 16

⁶⁶ Az átirat a Zichy-levéltár példánya után készült. A tartalmi eltéréseket lásd kurzívan, illetve jegyzetben. A jegyzék számozása tőlem.

⁶⁷ Az Esterházy-levéltár példányában e helyen: „Az Nemzetes es Na[gysá]ghos Niarý Christina Aszonnial, minemü marhat attanak azoknak rend szerint szamok”.

⁶⁸ Vö. Nyáry 1626a/3, Nyáry 1626b/3.

⁶⁹ Vö. Nyáry 1626a/12, Nyáry 1626b/10.

- [7] Egy köues keze valoban aranj vagion, No. 7 ½
- [8] Egy zomanczos keze valoban vagion aranj No. 12
- [9] Egy Cupido függö kiben vagion Rubint Harmincz, Giemant penigh ugian azonban Tizenny⁷⁰
- [10] Mas függöben vagion keö het, geöngi egy, meli függöben egi ember kep vagion⁷¹
- [11] Harmadik függöben vagion egy eöreg Saffil, egi rubint es geöngi három
- [12] Negiedik egy madaras függö, kiben vagion niolcz keö es Geöngi egy⁷²
- [13] Eötödik egy Rosa gemant függö, meliben sok gemant zegessen vagion czinalva, egi eöreg araniba foglalt geöngi fugh raita⁷³
- [14] Egy eöreg korona kiben vagion araniba foglalua boglar formaiara rubint No. 12, es sok eöreg geöngi kornios korniul raita⁷⁴
- [15] Egy nagy eöreg korona kopetra ualo, kiben uagion apro rubintos boglar, No. 12, eöreg geöngiök korniülette.⁷⁵
- [16] Harmadik uiselö korona boglaros, Huszonket arani boglar raita
- [17] Negiedik tizta aranibul faragot⁷⁶ keözep szerö korona köues es giöngiös, meliben vagion rubint es giemant No. 28, giöngiök bokrosson az köuek körniüll⁷⁷
- [18] Egy Niakba ualo giöngiböl füzöt, meliben vagion egy kis függö, kiben vagion eöt keö
- [19] Egy geöngiböl füzöt Eöw kiben rostas arani szemek vadnak
- [20] Egy giürö kiben egi rubint es egi giemant vagion⁷⁸
- [21] Masik giüröben három keö,
- [22] Harmadikban negy giemant
- [23] Negedikben egy smaragd,
- [24] Eötödikben termes rubint⁷⁹
- [25] Hatodikban egy Hegies giemant⁸⁰
- [26] Hetedikben egi meczet giemant
- [27] Niolczadik egy peczet niomo giürö
- [28] Kilencedik egi ember kez formaiara ualo giürö, kiben giemant vagion.⁸¹
- [29] Tizedik egy giemantos giürö
- [30] Ismet negy apro giürö
- [31] Ismet egi kis pesma tarto

⁷⁰ Vö. Nyáry 1626a/24, Nyáry 1626b/35.

⁷¹ Vö. Nyáry 1626b/41.

⁷² Vö. Nyáry 1626b/40.

⁷³ Vö. Nyáry 1626b/30.

⁷⁴ Vö. Nyáry 1626a/37, Nyáry 1626b/66.

⁷⁵ Vö. Nyáry 1626a/42.

⁷⁶ való

⁷⁷ Vö. Nyáry 1626a/36, Nyáry 1626b/64.

⁷⁸ Vö. Nyáry 1626a/58.

⁷⁹ Vö. Nyáry 1626a/67.

⁸⁰ Vö. Nyáry 1626a/59, Nyáry 1626b/76.

⁸¹ Vö. Nyáry 1626a/60.

Az Ezüst miueknek zama

- [32] Ezüst Talak Tizenhat, No. 16.
- [33] Ezüst Tanierok, Tizenketto, No. 12
- [34] Giümölcztarto⁸² Het, No. 7
- [35] Viragos kupak Negy, No. 4
- [36] Giertiatarto ketto, No. 2
- [37] Egýben jaro poharok tizenketto, No. 12
- [38] Egý sima fedeles Viragos kupa
- [39] Ismet mas fedeles kupa
- [40] Egiben jaro kis kupa egý
- [41] Ismet egý fedeles cöreggh kupa
- [42] Ismet egiben jaro Beczi⁸³ kupa egý
- [43] Egý kis arantias kanna
- [44] Ismet vagion Negy viragos kupa⁸⁴
- [45] Tiz kalan es eöt uella
- [46] Ismet egý Strucz pohar
- [47] Egý merö arantias mosdo medencze mosdostull

summa facit 200 ezüst gjra

Az ruhaknak zamok

- [48] Egý hozzu uýu veres vont arani zoknia
- [49] Egý hozzu uýu sima vont ezüst zoknia
- [50] Egý kiralj zin feir⁸⁵ giöngiös zoknia
- [51] Egý zederjes vont arani zoknia
- [52] Egý Hozzu uýu Tetzin⁸⁶ barsoni zoknia
- [53] Egý Hozzu Uýo fekete barsoni zoknia
- [54] Egý rubintos boglaros olaz köntös⁸⁷
- [55] Egý sarga barsoni zoknia
- [56] Egý zöld barsoni zoknia
- [57] Egý Hozzu uýo kjrali zin atlacz zoknia
- [58] Egi vagdalt Tenger zin atlacz zoknia
- [59] Egi Janker fekete premmel

⁸² Az Esterházy-levéltár példányában itt „Ezüst Czésze”.

⁸³ Az Esterházy-levéltár példányában itt „Czesze kupa”.

⁸⁴ Az Esterházy-levéltár példányából hiányzik, vélhetően másolási hiba.

⁸⁵ fehér

⁸⁶ test színű

⁸⁷ Az Esterházy-levéltár példányában itt „szoknia”.

Kis subak es kis köntösök zama

- [60] Egý giöngös Nuztal bellet kis suba fekete barsonj
[61] Egý Tetzin barsoni Nuztal bellet kis suba
[62] Egý fekete barsoni Nestel bellet kis suba
[63] Egi zederjes barsoni veres boitos barsonnial bellet
[64] Egi fekete barsonj Hai szín boitos barsonnial bellet⁸⁸
[65] Egi fekete barsoni zines gubas barsonnial bellet
[66] Ismet egi fekete barsoni Cheh süvegh, kin vagion aranj boglar, No 12, rubint No.
24⁸⁹
[67] Ismet mas giöngiös cheh süveg⁹⁰
[68] Egý kalapos süvegh, huz aranj boglar raita, köves es Geöngiös
[69] Egý Nestel bellet Fekete Barsoni hozzu suba⁹¹

Actum in Curia nostra Kiralý Helmezcien[si] die 13 November, Anno D[omi]ni 1618.

Geörgyus Czechy de Rýma Czeh
Comes Christophorus Erdeödj
Michael Wizkelethy
Comes Emericus Thurzo

[*kiegészítés az Esterházy-levéltár példánya alapján:*]

Az feýer ruhanak Szama

- [70] Othon szött abrosz, egý eghez ueggel
[71] Vasari abroz – No. 16
[72] Reczes abroz – No. 4.
[73] Asz kett szekrenben kett abrosz – No. –
[74] Himes abrosz – No. 1.
[75] Fölseö lepedö arantias – No. 13
[76] Fölseö Lepedö reczes arantias – No. 2.
[77] Kett alsó Lepedött, es felsött reczest, es parasztot, araniost attunk ki az vén
Aszoninak
[78] Asztal keszkeneö Stuczli – No. 2.
[79] Araninial, selýemmel uarrot kendeö keszkeneö – No. 8.
[80] Araninial feýer uarrással uarrot kendeö keszkeneö – No. 2.
[81] Feýer uarrasos kendeö keszkeneö – No. 1.
[82] Reczes kendeö keszkeneö – No. 1

⁸⁸ Az Esterházy-levéltár példányából a tétel hiányzik.

⁸⁹ Vö. Nyáry 1626a/46.

⁹⁰ Vö. Nyáry 1626a/83, Nyáry 1626b/43–45.

⁹¹ Az Esterházy-levéltár példányából a tétel hiányzik.

- [83] Vörös fonallal szőtt kendeő keszkeneő – No. 11.
 [84] Seljémmel araninal uarrot kiczin uankos hej – No. 2.
 [85] Kin Jaro hoszu uankos hej arañas – No. 2.
 [86] Kin Jaro kiczin uankos hej arañas – No. 2.
 [87] Zederjessel arani szinnel tundökleő dupla taffota saporlat 8 darabba all
 [88] Zöld kamuka Suporlat, Hett darabba all
 [89] Fekete barsoni czipeliöt egj pár
 [90] Vörös barsoni Solgia gyöngiös, egj pár
 [91] Fekete barsoni Süuegh – ⁹² es arani boglaros rubintos – No. 1.
 [92] Fekete barsoni Süuegh fejer giöngiös – No. 1.
 [93] Vont arany paplan Wörös asz körnieke – No. 1.
 [94] Vont arany paplan Zöld paraszt taffota az körnieke – No. 1.
 [95] Fardigal – No. 2.

2.

Thurzó Imre ajándékai Nyáry Krisztinának (dátum és hely nélkül, feltételezhetően: 1618)

MNL-OL, P 108, Esterházy-levéltár, Rep. 29. Fasc. C. Nr. 49

Specificatio rerum aurearum; Argentearum & Clenodiorum cum Christina Nyári datar[um], & Eidem per Emericu[m] Thurzo donatorum.

Az Tekintetes, es Nag[yság]hos Betthlenffalvay Groff Thurzo Imre Vram eo Na[gysá]-gha, az Aszonnak eo N[agysá]gh[á]nak az minemü ayandekot adot annak szama.

1. Egj Arany korsos lanczot, Gyemantostes Rubintost.⁹³
2. Egj Fuggöth rea, mellien uagion egy kis fejer Galamb, azis Gyemantos.⁹⁴
3. Egj Giemantos, Rubintos Niakra ualoth.⁹⁵
4. Egj Giurot, melyben appro Giemant korniol No. 5. Eoregh czillagh forman ualo hegyes Giemant uagio[n].
5. Egj Giurót Giemantost Sziw forman ualot⁹⁶
6. Egj Arani lanczot pogani penzböll czinaltottath⁹⁷
7. Egj Arani pereczet aszon formaioth

⁹² Kitorölt szó.

⁹³ Vö. Nyáry 1626a/4 (függővel együtt), Nyáry 1626b/6.

⁹⁴ Vö. Nyáry 1626b/32.

⁹⁵ Vö. Nyáry 1626a/17, Nyáry 1626b/17.

⁹⁶ Vö. Nyáry 1626a/56.

⁹⁷ Vö. Nyáry 1626a/11.

8. Egý hegýes Gíemantos Gíúróczkett⁹⁸
9. Egý Ezüstben foglaltatott Araniazott, színes festekes Porzelna poharkatt
10. Egý gíóngiós kesztiútt
11. Egý Gíóngiós Czipelióst
12. Egý Arani lanczot, Rubintost es Gíóngióst⁹⁹
13. Egý Fúggotth, Gíemantost, Rubintost, mellien uagion Justitia ki czinalua¹⁰⁰
14. Egý paar fúlben ualot aszis merő Gyemantos szí[v] forman ualo[t]
15. Egý Zekfúszin Viragos Vont Arani Zoknia, Bomeszauaal egýetembe[n] hoszu uýo
16. Kiralý színó vont arani Zoknia, Bomeszauaal egýetemben, gíóngiós premiss
17. Egý Jancker fekete barsoni, Arani kőues Gyemantos, es Rubintos Boglarokkal rakot.¹⁰¹
18. Egý metelt fekete barsoni kis Suba, Göngiós premmel, Nusztal bellet
19. Fekete Viragos Barsoni kis Suba, Arani premő, Test színő gubas barsonnial bellet
20. Egý Araný kőues Nyákba ueteó Nassfaiaual egýetemben¹⁰²
21. Egý Gíóngiós Lanczott
22. Egý kőues Arany pereczetth
23. Egý Gíemantos Araný Eöuetth¹⁰³

3.

Nyáry Krisztina ékszerai, 1626.

MNL OL, P 108, Esterházy-levéltár, Rep. 29. fasc. C. Nr. 37.

1626. Inuentariu[m] rerum aurear[um] et Clenodioru[m] Mundorumq[ue] Muliebris Ill[ustrissimae] D[ominæ] Christinae Niari

Az en Araný miuemnek szama

[01]¹⁰⁴ Egý fekete Barsoný togban Niagban ueteó melyen uagion Rubint Niolczuan het, Gíemant hatuan ketteő, Eőregh gíongý Negíuen het, mind nasfaiaual edgiut

⁹⁸ Vö. Nyáry 1626a/59 (de a hozományában is volt egy gyémánttal díszített hegyes gyémántos gyűrű, az is lehet).

⁹⁹ Vö. Nyáry 1626a/7, Nyáry 1626b/7. (Adataikat kiegészíti a Thurzó-kincstár inventáriuma, amelyből kiderül, hogy a láncban 24 rubin 759 gyöngy volt. Az egyik inventárium a 24 rubint, a másik a 700 gyöngyöt említi.)

¹⁰⁰ Vö. Nyáry 1626a/22, Nyáry 1626b/36.

¹⁰¹ Vö. Nyáry 1626a/47, Nyáry 1626b/56. (A pontos darabszám – 42 gyémántos és 41 rubinos boglár – itt is a Thurzó-kincstár inventáriumából derül ki.)

¹⁰² Vö. Nyáry 1626a/1, Nyáry 1626b/1.

¹⁰³ Vö. Nyáry 1626a/29, Nyáry 1626b/47.

¹⁰⁴ A jegyzék számozása tőlem.

- [02] Masodik Niagban ueteő, Zeöld Barsony tokban mellien uagion Giemant Szaz huszon hatt, Rubint Niolcz mind Nasfaiaual edgiut Giongý harmincz niolcz
- [03] Harmadik Niagban ueteő Egý fekete Tokban, mellien uagion Giongý Negiuen Giemant Niolczuan Negý mind Nasfaiaual edgiut

Az keoues lanczok szama

- [04] Egý fekete tokban ualo Araný lancz meljben uagion Giemant Harmincz Rubint hatuan mind Nasfaiaual edgiut Giongý Negiuen Negj
- [05] Masodik Araný lancz egý fekete tokba[n] meljben uagion Rubint harmincz harom, Giongý harmincz ketteő¹⁰⁵
- [06] Harmadik Araný lancz Egý fekete kis tokba[n] meljben uagion Giemant Negýuen egý, Giongý Negýuen ketteő, Nasfaia nelkül¹⁰⁶

Az Giongý lanczoknak szama

- [07] Egý fekete tokban ualo Giongý lancz eoregh araný foglalasok benne, meljben uagion Rubint huszon negý
- [08] Masodik Togban Apro Giongý lancz Aranj foglalasal, meljben uagion Rubint tizenhat
- [09] Harmadik Giongý lancz egý kis iskatuliaban, meljben uagion Rubint tizen negý
- [10] Egý Giongios Araný lancz, regi modon chinalua
- [11] Masodik Poganý pinzbül chinalt Arany lancz
- [12] Harmadik Araný lancz reghj modra eöregh szemekre chinalua
- [13] Negiedik Araný [lánc] Apro Szemekre
- [14] Eötödik Araný [lánc] Negý Szerrel rostelos chifraj uadnak
- [15] Hatodik Araný la[n]cz igen apro chifraj uadnak azis Negý szerrel
- [16] He[te]dik Aeanj lancz igen Apro szemeo negý szerrel

Az Niakra ualoknak Szama

- [17] Egý fekete kis tokban ualo edgik niakra ualo Araný kiben uagion Giemant tizen kilencz, Rubint huszon Negý, Giongý Negýuen Niolcz.
- [18] Masodik keoues Niakra ualo meljben uagion Giemant egý, Negý Rubint, Negý Safil, Giongý huszon hét¹⁰⁷
- [19] Harmadik keoues Niakra ualo meljben uagion kilencz termes Rubint, tíz Giemant, kilencz eöregh Giongý negýuen keözepszereő keredged giongý.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Nyáry 1628. fol. 166. A 32 gyöngy helyett 32 gyémántot mond.

¹⁰⁶ Nyáry 1628. fol. 166. „Az kit Czaszarne adot” – a hozzá tartozó násfát lásd Nyáry 1626a/20; Nyáry 1626b/28.

¹⁰⁷ 1628-ban már csak 26 gyöngy volt benne, lásd Nyáry 1628. fol. 166.

¹⁰⁸ 1628-ban említik a rubinokat és a gyémántokat is, de a kerek gyöngyöket nem. Nyáry 1628. fol. 165.

Az Nasfaknak szama

- [20] Edgik Veres tokban ualo Nasfa meljben uagion Giemant huszon harom, melliet az Chaszarne adot
- [21] Masodik Veres tokban ualo Nasfa, meljben uagion Giemant hetuen egy¹⁰⁹
- [22] Harmadik fekete togban ualo Justitia Nasfa meljben Giemant Tizen harom, Rubint huszonhat, huszon hetedik termes Rubint, eött Giongö
- [23] Negiedik Veres togban ualo Cupido Nasfa meljben uagion Rubint eötuen, tizenhat Giemant, huszon egy giongö, egy Smaragd
- [24] Eötödik fekete togba ualo Cupido Nasfa meljben uagion Giemant tizen eött, Giöngö tizen niolcz, Rubint huszon egy
- [25] Egy kalapos Süuegben ualo keöues bokreta, meljben uagion Rubint, Negiuen ketteö, Niolcz Giemant, Giongö het szem
- [26] Egy bokreta modon chinalt Aranö boglar meljben uagion Giemant eott, Rubint tiz
- [27] Egy roza modon chinalt Aranö tön ualo boglar, meljben uagion Giemant tiz, Rubint tizen hat
- [28] Egy Aranö Chillag, kiben uagion Giemant kilencz
- [29] Egy Aranö eöw kiben uagion Giemant harmincz hat
- [30] Masodik ezüst eöw kiben uagion Rubint Niolcz

Az Aranö Perczek Szama

- [31] Egy par aranö Percz, meljben uagion Rubint tizen negö, Giongö tizen Negö
- [32] Masodik keoues Aranö Percz meljben uagion Rubint tizen niolcz, tiz eöreggh giongö
- [33] Harmadik keoues Arany Percz meljben uagion Rubint tizen eöt, giongö tizen harom
- [34] Negiedik Aranö Percz Poganö Pinzbül chinalt
- [35] Eötödik Aranö Percz Jauz körömmel chinalt

Az koronkak Szama

- [36] Edgik koronka Aranöbul faragot melj uagion tizen egy Giemant, Rubint tizen kilencz, Giongö kilenczuen eött eoregh, harmincz hatt rosteles¹¹⁰ aranö szem, *az Aranöbul faragottat elbontottam es mas keppen chinaltatta[m] az köuek ugia[n] megh uadnak*
- [36b] *Mas egy giemantos koronka, meljben uagion Giemant tizen hatt*
- [37] Masodik Giöngiel füzöt koronka, meljen uagion keözepszereö Aranö boglar, Rubintos tizen egy
- [38] Harmadik koronka, Giengiel Aranö Szemel füzöt, mellien uagion eöreggh aranö boglar, eott, apro Niolcz

¹⁰⁹ Nyáry 1628. fol. 165. állítása szerint ez a násfa Csehország ajándéka volt („az kit Cze[h] orszag adot”).

¹¹⁰ rostélyos

- [39] Negyedik koronka, meljben uagion keregidid aranÿ boglar Rubintos tizen egÿ
 [40] Eötödik koronka Feier Fatiollal chinalt meljben uagio[n] kilencz Aranÿ boglar
 [41] Hatodik koronka meljben uagion Rubintos Aranÿ boglar Tizen egÿ rosa modra chinalua
 [42] Egÿ Giongios kopett Aranÿ Szemekkel es aranÿ cheuekkel füzött, mellien uagion tizen ket aranÿ boglar, korsos formara

Az süuegek Szama

- [43] Az edgik fekete Barsonÿ Giongios Aranÿ boglaros Süuegh, meljben uagio[n] negÿ Aranÿ boglar Rubintos Smaragd három, tizenhat apro Rubint
 [44] Masik eöreggh Giongios fekete barsonÿ Süuegh
 [45] Harmadik apro giongios feket[e] barsonÿ süuegh
 [46] Negyedik Aranÿ boglaros fekete barsonÿ Süuegh mellien uagion Rubint huszon negÿ giongÿ harmincz hat
 [47] Jankerre ualo Aranÿ boglarok eöreggh Rubintos Negiuen, Giemantos Negiuen ketteö
 [48] Mas Jankere ualo keoues Aranÿ boglar Rubintos hetuen egÿ
 [49] Egÿ Aranban fogla[l]t Tükör meljben uagion Törkes ket szaz huszon eött.

Az giürüknek Szama

- [50] Egdigh Aranÿ giürü meljben uagion Giemant tizen egÿ¹¹¹
 [51] Masodik Aranÿ giürü abbanis giemant tizenegÿ¹¹²
 [52] Harmadik Aranÿ giürü kiben uagion Giemant tablas hat
 [53] Negyedik Aranÿ giürü rozas forma[n] chinalua abanis het Giemant
 [54] Eötödik Aranÿ giürü meljben uagio[n] giemant huszon három siues forman chinalua
 [55] Hatodik Aranÿ giürü meljben uagio[n] giemant het, az edgik tablas
 [56] Hetedik Aranÿ giürü meljben uagio[n] giemant Tiz siues
 [57] Niolczadik Aranÿ Giürü meljben uagio[n] Giemant egÿ
 [58] Kilenczedik Aranÿ giürü regi modon chinalt kiben uagion egÿ Rubint s egÿ giemant
 [59] Tizedik Aranÿ giürü kiben uagion egÿ hegies giemant
 [60] Tizen edgiedik Aranÿ giürü egÿ kezben tart egÿ giemantott
 [61] Tizenkettödik Aranÿ giürü meljben uagion Apro giemant eott kerez forman
 [62] Tizen harmadik Aranÿ giürü fekete zomanczos, három giemant benne apro
 [63] Tizen negyedik Aranÿ giuru fekete zomancz abbanis eoregeb három giemant
 [64] Tizeneötödik Aranÿ giürü Rubintos es giemantos, kiben uagion Rubint hét, s egÿ Giemant
 [65] Tizen hatodik Aranÿ giürü, kiben uagion negÿ Rubint s egÿ giemant, kerez forman chinalt

¹¹¹ Nyáry 1628. fol. 164. jegygyűrűnek mondja: „1. az ieg giürü uagon gemant 11”.

¹¹² Nyáry 1628. fol. 164. ezt a darabot is jegygyűrűnek mondja: „2. az masik ieg giürü uagon gemant 11”.

- [66] Tizen hetedik Aranÿ giürü Zomanchos kiben uagion Rubint harom
- [67] Tizen Niolczadik Aranÿ giürü kiben uagion termes Rubint egÿ
- [68] Tizen kilenczedik Aranÿ giürü Passios, kinek az kereztiben uagion Rubint
- [69] Huszodik Aranÿ giürü, kiben uagion Rubint egÿ
- [70] Huszon edgiedik giürü, meljben chimer uagion irua Rubintos
- [71] Huszon ketteödik Aranÿ giürü kin az maga chimere uagion Sofil
- [72] Huszon harmadik Aranÿ giürü kiben uagion Rubint harom

Fülben ualoknak szama

- [73] Egÿ Par Aranÿ fülben ualo kiben uagion Giemant huszon negÿ
- [74] Masodik Par Fülben ualo fekete Zomanczos meljben uagion Giemant harmincz negÿ
- [75] Harmadik par fülben ualo meljben uagion Giemant Negÿuen hat
- [76] Negiedik fülben ualo, meljben uagion Giemant Tizenhat, kerez formán chinalua
- [77] Eötödik fülben ualo meljben uagion Giemant Tizen Negÿ
- [78] Hatodik fülben ualo Puplican forma[n] chinalt meljben uagion Giemant ketteö
- [79] Hetedik fülben ualo, meljben uagion Tizenket Rubint, ket Giemant
- [80] Niolczadik Fülben ualo korona modgiara chinalt, meljben uagion pezma tizen negÿ
- [81] Kilenczedik fülben ualo meljben uagion ket safil Aranÿban foglalua

Az Feier Ruhak Szama

- [82] Lengiel Varrassal varrot Par Lepedeö – 2
- [83] Szkofiom Arannial Varrot Lepedeö Par – 1
- [84] Magyar Arannial Varrot Lepedeö Par – 8
- [85] Arannial s feier Varrassal Varrot Lepedeö Par – 2
- [86] Veres Seljimmel kötöt Reche Par Lepedeö – 2
- [87] Seliimmel s Arannial Varrot Lepedeö Rechen Par – 1
- [88] Reches Lepedeö feieren Par – 9
- [89] Feier Varassal Varrot Reczes Lepedeö Par – 1
- [90] Fekete Varrasos Lepedeö Par – 1

Vankosok Szama

- [91] Egÿ Szkofiommal varrot Vankos hej – 1
- [92] Lengiel Varrassal Varrot keregdek Vankos hej – 2
- [93] Keregded Magyar Arannial Varrot Vankos – 1
- [94] Veres Atlacsal Varrot Vankos – 1

Kendeö keszkeneök Szama

- [95] Szkofiommal varrot ke[n]deo keszkeneö – 1
- [96] Magyar Arannial Varrot kendeö kezkenö – 6
- [97] Kratha Varrassal varrot kendeö kezkenö – 2

Abraszok Szama

- [98] Negy Szegeö Abros – 14
- [99] Hoszu Abros – 2
- [100] Thablas Abrosz – 2

Aztal keszkenok Szama

- [101] Veres fonallal Aztal kezkeno – 50
- [102] Ithon szöt feier Aztal kezkeno – 40
- [103] Kamuka Aztal kezkeno – 36
- [104] Hoszu Aztal kezkeno Veres fonallal es Szederiessel szött – 12

4.

Nyáry Krisztina ékszerei, 1626.

MNL OL, P 108, Esterházy-levéltár, Rep. 29. fasc. C. Nr. 37NB

1626. Inventarium reaum aurear[um] & argentear[um] Christianae Nyáry

Az én Arany mivemnek szama

- [01] Egy fekete barson tokban, Niakban vető, mellyen vagyon rubint nyolczuan hét, Gyemant hatvan kettő, cörög gyöngy negyven hét, mind nas fajual együt.
- [02] Masodik Nyakban vető Zöld Barsonj tokban, mellyen vagyon Gyemant szasz huszonhat, Rubint nyocz mind nasfajaval együt, Gyöngy harmincz nyolcz
- [03] Harmadik Nyakban veto, egy fekete tokban, mellyen vagyon Gyöngy negyven, Gyemant nyolczuan negy, mind nasfaiaval együt

Az keöves Lanczok szama

- [04] Egy fekete kis tokban Araný Lancz, mellyben vagyon Gyemant negyven egy, Gyöngy negyven kettő, nasfaiaval nélkül
- [05] Masodik Araný Lancz, az is fekete tokban, vagyon harminczkét rubint
- [06] Harmadik [aranylánc] Ismet fekete tokban Gyemant vagyon benne husz, Rubnit (sic!) Eötuenkilencz

Az Gyöngy Lanczoknak szama

- [07] Egyk Gyöngy Lanczban vagyon szem hétt szasz
- [08] Masik Gyöngy Lanczbanis van szem nyolcz szasz öttvenhatt
- [09] Egy Gyöngyös Arany Lancz Regi forman
- [10] Masodik Egy régi Aranj Lancz
- [11] Harmadik egy Cziffras Negy rendel
- [12] Negyedik Rostelyos Azis Negy rendel
- [13] Eötödik Apro szimú, az is Negy rendel

- [14] Hatodik ighen apro tizenket rendel
- [15] Hetedik egý rend Araný Lanczoczka
- [16] Nyolczadik az Gyermekéknél vagyon, nyocz rend Arany Lanczocska

Az Nyakban valoknak szama

- [17] Egý vörös kis tokban valo egýk Nyakra valo Araný kiben vagyon Gyemant tizen kilencz, Rubint huszon negy, Gyöngy negyven nyolcz
- [18] Masodik keöves Nyakra valo, melyben vagyon Gyemant egý, Rubint Negy, Saffir negy, Gyongy huszon hét
- [19] Harmadik keöves Nyakra valo melyben vagyon kilencz termes Rubint, Gyemant tiz kilencz eörög gyöngy, Negyven középszeru keredged gyöngy

Az Arany Perczek szama

- [20] Egý [aranypercz] fekete tokban negy Gyemant, es negy Rubint negyven nyolcz Gyöngy
- [21] Masodik Araný Percz vagyon Rubint tizen negy, Gyöngy tizen kettő
- [22] Harmadik Araný Percz vagyon Rubint tizen nyolcz, Gyöngy tiz
- [23] Negyedek az Gyermekek szamara valo Araný Percz negyven Gyemant van benne
- [24] Eötödik Araný Percz Azis az Gyermekek szamara valo vagyon Gyemant ben[ne] cötven
- [25] Hatodik a kit magam viselek
- [26] Hetedik es Nyolczadik akit a ket kis Aszonka visel

Nas Fak Szama

- [27] Egý [násfa] Eörögbik vörös tokban Hettuen hét Gyemant
- [28] Masodik vörös tokban huszon negy Gyemant
- [29] Harmadik tokban negyven harom Gyemant
- [30] Negyedek tokban hetvenharom gyemant Rosas forman
- [31] Eötödik tokban harmincz harom gyemant rosas forman
- [32] Hatodik tokban Galamb forman tiz Gyemant benne
- [33] Hetedik tokban tizennégy Rubint, és ött kerek gyöngy
- [34] Nyolczadik tokban az uýabbik Kupido Nasfaban vagyon Gyemant tizenhat, Rubint negyven hatt.
- [35] Kilenczedik tokban, ezis Kupidos Nas fa, melyben vagyo[n] Gyemant tizenhat, Rubint harmincz ketto
- [36] Tizedek egý Justitia vagyon Gyemant benne tizenharom, Rubint huszon hét
- [37] Tizenegyedek süvegben valo melyben vagyon Gyemant negyvenegy, Rubint hatvan kettő
- [38] Tizenkettödik azis Süvegben valo abbanis vagyon nyolcz Gyemant, harmincz két Rubint
- [39] Tizenharmadik süvegben valo abban vagyon Harom Gyemant, Nyolcz Rubint
- [40] Tizennegyedek Egý madarka, négy Rubint, harom smaragh, Egý Safir
- [41] Tizencötödik Egý Gyermeczke, két Gyemant és cött Rubint

Keresztecze Szamara

- [42] Egy arany kereszt, tizenhat Gyemant van benne
- [43] Masodik Arany keresztben harom Safir, es egy Duplet
- [44] Ket Dupletos Arany Kereszt az Kristus kinszenvedese rajtok
- [45] Egy kis kereszecske, tiz apro Rubint van benne
- [46] Egy Tw kiben vagyon Egy Gyemant

Az Eövek száma

- [47] Egyk Arany w Kiben vagyon Gyemant Harmincz hatt
- [48] Egy paraszt forman Arany w
- [49] Egy Dupletos Ezust w
- [50] Egy Boglaros forman Ezust w
- [51] Az Gyermekeneknel Lancz forman Két Aranyazot Ezwst w

Fülre valoknak szama

- [52] Egy Gyemantos fülre valo kiben vagyon Gyemant, Harmincz kettő
- [53] Masodik Gyemantos fülre valo abban vagyon Gyemant huszon kettő
- [54] Harmadik fülre valo Gyemantos, abbanis vagyon Gyemant negyven hatt
- [55] Negyedik fülre valo kétt Safir
- [56] Eötödik fülre valo Pesma

Zankerre vallo Arany Boglarok Szama

- [56] Zankerre vallo Arany Boglar Gyemantos negyven kettő
- [57] Masodik Rubintos ugyan ollyan forma negyven
- [58] Harmadik Rubintos Hetven egy
- [59] Kilencz Rubintos Boglar
- [60] Eöt Gyemantos, Hatt Rubintos [boglár], mind egy formara valo
- [61] Tizen nyolcz Rubintos Arany Boglar, egy Partara valo
- [62] Leanyoknak negy Udvarlo Partan vannak Harminczhatt Boglarok

Koronkak Szama

- [63] Egyk gyongyos Koronkaban vagyon Gyemant Tizen hatt
- [64] Masodik Gyongyos Koronkaban vagyon Gyemant tizen egy, Es Rubint tizenkilencz
- [65] Harmadik Gyongyos Koronkaban vagyon Rubint Huszon ketto
- [66] Negyedikben Rubint Tizenegy
- [67] Eötödikben Rubint Huszon egy, Gyemant tizennegy
- [68] Harom Gyongyos Koronka Boglar nekul az Gyermekeneknel, negy Koronka, es két koszoru Boglarokkal, mindenik mind koronkastul

Győrök Szama

- [69] Első vagyon Tizen egy Gyemant benne
- [70] Masodikbannys Tizenegy Gyemant
- [71] Harmadik szives Győrő, melyben vagyon Huszon három Gyemanth
- [72] Negiedik keresztés, melyben vagyon Hétt Gyemant
- [73] Eötödik mellyben vagyon Hétt Gyemant
- [74] Hatodik Rosas melyben vagyon hétt Gyemant
- [75] Hetedis (sic!) es Nyolczadik szives Gyemant
- [76] Egy Hegyes Gyemant Győrő
- [77] Harom Pöczöt Nyomo Győrő, Két Rubint Es egy Smaragh
- [78] Két Eörögh Rubint Győrő
- [79] Egy Eörögh eget Safir Győrő
- [80] Huszon nyolcz keözönseges Győrő

- [81] Egy Kalapos Suvegh Körül Eötven hatt Rubint van benne
- [82] Harom Gyöngyös Lengyel Suvegh

Rövidítések és irodalomjegyzék

MNL OL

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára

*

Esterházy-kincsek

2006

Esterházy-kincsek. Öt évszázad műalkotásai a hercegi gyűjteményekből. Szerk. SZILÁGYI András, Budapest, 2006.

Esterházy-kincstár

2014

Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében. Szerk. SZILÁGYI András, Budapest, 2014. (Thesaurus Domus Esterhazyanae I.)

HÉJJ DÉTÁRI

1975

HÉJJNÉ DÉTÁRI Angéla: *A fraknói Esterházy-kincstár a történeti források tükrében.* In: *Magyarországi reneszánsz és barokk.* Szerk. GALAVICS Géza, Budapest, 1975. 473–549.

IPOLYI

1887

IPOLYI Arnold: *Bedegi Nyáry Krisztina, 1604–1641.* Szerk. SZILÁGYI Sándor, Budapest, 1887.

KATONA

1989

KATONA Imre: *A fraknói kincstár 1685. évi leltára.* In: *Savaria. A Vas Megyei Múzeumok Értesítője*, 17–18 (1983/84), [Szombathely 1989], 461–502.

KISS

2010

KISS Erika: *Nádasdy Ferenc tárházai és kincsei.* In: *Századok*, 144 (2010), 933–968.

KISS

2015

KISS Erika: *A fraknói tárház, ahogy Esterházy Pál megalkotta.* In: *Esterházy Pál, a műkedvelő mecénás. Egy 17. századi arisztokrata-életpálya a politika és a művészet határvidékén.* Szerk. ÁCS Pál. Budapest, 2015, 151–174.

KOMÁROMI

1891

KOMÁROMI András: *Gróf Eszterházy Anna Juliánna menyasszonyi hozománya 1644-ben.* In: *Történelmi Tár*, 14 (1891) 683–688.

KOVÁCS

1897

KOVÁCS Sándor: *Két anya harca a XVII. században. Kép a magyar protestantizmus történetéből.* Pozsony, 1897.

- KUBINYI
1888 KUBINYI Miklós: *Thurzó Imre, 1598–1621*. Budapest, 1888. (Magyar Történeti Életrajzok).
- PÉNZES
2015 PÉNZES Tiborc Szabolcs: „*Szívemben mindenkor igaz pápista voltam*”. *Gondolatok Nyáry Krisztina felekezetváltásáról*. In: *Esterházy Pál, a műkedvelő mecénás. Egy 17. századi arisztokrata-életpálya a politika és a művészet határvidékén*. Szerk. Ács Pál. Budapest, 2015, 329–338.
- RADVÁNSZKY
1879 RADVÁNSZKY Béla: *Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században*, II. (*Az adatgyűjtemény I. kötete*). Budapest, 1879.
- Reneszánsz és manierizmus*
1988 *Az európai iparművészet stíluskorszakai. Reneszánsz és manierizmus. Kiállítás az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből*. I–II. Szerk. PÉTER Márta, BARDOLY István, Budapest, 1988.
- SZILÁGYI
1993 SZILÁGYI András: *Az Esterházy-gyűjtemény Cupidós násfájáról*. In: *Ars Decorativa*, 13 (1993) 145–152.
- SZILÁGYI
1997 SZILÁGYI András: *Adalék Nádasdy Ferenc (1623–1671) műkincseinek utóéletéhez. Beitrag zum Nachleben der Schätze des Ferenc Nádasdy (1623–1671)*. In: *Ars Decorativa*, 16. (1997) 55–86.
- SZILÁGYI
2008 SZILÁGYI András: *Vergänglichkeit, Treue, Tod. Kunstwerke mit allegorischen Darstellungen aus dem 17. Jahrhundert*. In: *Ars Decorativa*, 26 (2008) 55–73.
- THALY
1883 THALY Kálmán: *Gr. Eszterházy Miklós nádor kincstára, 1645*. In: *Történelmi Tár*, 6. (1883) 755–767.
- VISKOLCZ
2010 VISKOLCZ Noémi: *Nádasdy III. Ferenc gyűjteményei*. In: *Századok*, 144. (2010) 873–893.